

Fred Uhlman
L'amic retrobat

Columnna

Crítica literària
Andreu Sotorra

«Adolescents i herois per força», Suplement Cultura AVUI, 21 novembre 1996
«La cicatrització de les ferides», Suplement Cultura AVUI, 23 octubre 1997

Adolescents i herois per força

Fred Uhlman. *L'ànima valenta*. Traducció de Dolors Udina. Col·lecció Columna Clàssica. Editorial Columna. Barcelona, 1996. A partir de 14 anys.

Fred Uhlman. *L'amic retrobat*. Traducció de Dolors Udina. Col·lecció Columna Clàssica, Columna Jove i Columna Butxaca. Editorial Columna. Última reedició: Barcelona, 1996. A partir de 14 anys.

L'aparició de *L'ànima valenta*, de Fred Uhlman (Stuttgart, 1901 - Londres, 1985) em permet repescar *L'amic retrobat*, i també em permet parlar, una vegada més, de la inexistent frontera literària adults-joves. Columna afegeix a *L'amic retrobat* la segona part d'aquell relat d'adolescents que va ser un dels primers títols de la casa i que continua cohabitant a la sèrie Clàssica, la Jove i la de Butxaca. Dades editorials: a partir de la Jove, *L'amic retrobat* té 85.000 exemplars venuts.

Amb *L'ànima valenta*, el lector resseguirà la mateixa història des de l'òptica del segon dels adolescents. Recordem que els dos joves de *L'amic retrobat* eren Hans Schwarz i Konradin von Hohenfels, separats per la guerra perquè Hans és fill d'una família jueva. Les dues són novel·les breus. Si la primera és una pessigada, la segona és una bufetada. Les dues són plenes de moments intensos com el del suïcidi dels pares de Hans: “Mentre la mare dormia, el meu pare va obrir el gas; així van morir.” O també l'oblit del malson: “Des que van morir, he evitat trobar-me alemanys i no he obert mai més un llibre alemany.”

El prenazisme té a *L'amic retrobat* i a *L'ànima valenta* la descripció dels primers conflictes que Uhlman trasllada al si de l'escola i les famílies de Hans i Konradin. Mentre Hans fugirà als EUA, Konradin —fill d'aristòcrates simpatitzants de Hitler— quedarà, a *L'amic retrobat*, en la incògnita del passat fins que, trenta anys després, Hans rebrà la sol·licitud d'una aportació per alçar un monument als nens morts pel nazisme. En el llistat, és on trobarà el nom del seu amic: “Von Hohenfels, Konradin, implicat en el complot per assassinar Hitler. Executat.”

Aquest final de *L'amic retrobat* que ho capgira tot és el que Fed Uhlman reprèn a *L'ànima valenta*, basat en una carta escrita per Konradin a Hans, els tres dies abans de la seva execució (10-13 setembre 1944) amb l'objectiu d'obtenir el perdó de l'amic jueu, Hans Schwarz. Relats complementaris, doncs, i commovedors. Uhlman manté l'estil directe i impactant quan posa en boca de Konradin: “D'aquí a unes hores seré mort. No em faria res un escamot d'execució. He de morir ofegat, a poc a poc, penjat d'un ganxo de carnisser i girant sobre mi mateix.”

Hans i Konradin són dos adolescents amb vivències extraordinàries que els fan herois. Adolescents de setze anys que parlen

de Verlaine, Stendhal, Voltaire, Goethe, Schiller, Cézanne o Van Gogh. Per això no estranya que quan Konradin es lamenta de la condemna digui, fent una velada referència a uns versos lorquians: “No vull que em pengin. *A las cinco de la tarde.*”

¿Per què calen aquí llibres com aquests? Perquè joves i adults triïn al marge de col·leccions. Per demostrar que hi pot haver un model diferent de literatura per a joves. Per aturar l'allau de paper imprès sense cap ni peus, ni cap qualitat literària. I per tensar la corda i desvetllar els *ordinautes*, altrament dits escriptors. Si *L'ànima valenta* té l'èxit de *L'amic retrobat*, jo els publicaria, un altre dia, en un sol volum. Des d'ara, aquests dos Freds Uhlmans ja són inseparables.

Suplement Cultura diari AVUI, 21 novembre 1996

La cicatrització de les ferides

Fred Uhlman. El retorn. Traducció de Dolors Udina. Col·lecció Clàssica. Editorial Columna. Barcelona, 1997. A partir de 14 anys.

A *El retorn*, última entrega de la trilogia sobre el nazisme servida per Fred Uhlman (Stuttgart, Alemanya, 1901 - Londres, Anglaterra, 1985), el protagonista es diu Simon Elsas i és jueu. Però és un pintor que hauria pogut ser advocat. El tercer, i sembla que definitiu manuscrit trobat després de la mort d'Uhlman no amaga, doncs, una vegada més, el seu caràcter autobiogràfic, com ja passava a les dues anteriors novel·les breus, *L'amic retrobat* i *L'ànima valenta*.

El retorn és diferent de les dues anteriors. Si allà, Uhlman, feia una incursió en els motius que havien mogut els dos amics adolescents a emprendre camins diferents, un cop a l'exili nord-americà, després de perdre els pares i germans als camps nazis, i l'altre, abocat al final tràgic per haver participat en el complot contra Hitler, aquí, el personatge principal torna, després de vint anys, a la seva ciutat, per unes hores, després d'haver renunciat a ser alemany i a sentir-se'n.

La diferència principal d'*El retorn* en relació a les dues novel·les anteriors és que Fred Uhlman fa ara un retrat a vol d'ocell de la cicatrització de la ferida, de la força de l'oblit dels seus coetanis, i del seu propi desarrelament. És un manuscrit que, potser revisat pel mateix autor, hauria aportat una novel·la on les contradiccions que perfila en la societat alemanya que troba en la seva curta visita haurien confegit un contingut més concís i colpidor.

Això no passa. Hi ha una breu trobada amb un antic amor de joventut que es descriu amb una fredor inusual en les dues obres anteriors. I hi ha també un tomb pels barris coneguts per comprovar només que la destrucció enderroca els murs, però no el solatge. De fet, a *El retorn*, el capítol més eficaç és el de la trobada forçada per un vell amic que Simon Elsas fa amb una colla d'antics companys d'escola. Han

passat els anys. Ha passat l'Holocaust. I la presència de Simon en un sopar pren aires d'expiació.

Les novel·les d'Uhlman han tingut una bona acollida en català. La primera supera els 85.000 exemplars, entre les diverses col·leccions on s'ha publicat —entre elles la de Columna Jove—, i la segona, uns 12.000, segons fonts editorials. Amb l'aparició de *L'ànima valenta*, ja vaig dir que els dos llibres han d'acabar publicant-se un dia plegats. Per la seva brevetat, ara afegeixo que, un dia o altre, els tres volums de la trilogia permeten una publicació conjunta. Perquè és amb la lectura progressiva de les tres novel·les breus que es pot copsar en profunditat el rebuig que la presència del foraster jueu provoca en les consciències culpables. Tothom acusa tothom i tothom creu que el que cadascú va fer durant el nazisme no és condemnable. Només Simon Elsas és capaç de llançar l'acusació col·lectiva: “Mentre no sàpiga que teniu les mans netes de l'holocaust, hi haurà un abisme entre nosaltres”.

Hi ha una altra possibilitat (i aquesta és una recomanació escolar que no acostumo a fer mai, per tant, és una excepció per la singularitat de la trilogia d'Uhlman): llegir els tres llibres, esgraonadament, un cada trimestre —parlo esclar de les “remaleïdes” lectures obligatòries que tothom rebutja en un gest esnob—. I qui diu un llibre per trimestre, diu un llibre per curs. L'evolució continuada de les tres novel·les breus permet un treball reflexiu sobre el nazisme i, de passada, sobre l'amenaça del pseudonazisme subtil dels últims temps. És a dir, del 1945 ençà.

Suplement Cultura diari AVUI, 23 octubre 1997